

REGIMURILE FISCALE SPECIALE CA INSTRUMENT AL POLITICII FINANCIARE CONTEMPORANE

*Elena FUIOR, prof. univ., dr. UCCM
Corina CUȘNIR, conf. univ., dr. UCCM*

Nowadays, economic changes promoted in Moldova have aimed at ensuring sustainable growth and increasing standard of living of the population. Unfortunately, development of national economy was strongly influenced by socio-economic processes, and contributed to radical changes in the country, but not correspond completely to develop strategic directions, as they were accompanied by a certain economic instability. Taking into account international experience, we believe that is necessary an optimal functioning of financial policy to achieve state stability and stimulate business investment and technical and scientific development. From this point of view, should ensure appropriate combination reducing the tax burden between these areas and allow different tax regimes to stimulate entrepreneurial activity. Analyzing financial situation abroad, we conclude that is not possible to have a durable economic growth based on a high tax burden, and for stimulation to achieve positive results, the state is to implement special tax schemes, reinforcing taxpayers responsibility and their activity.

The present paper represents some results of the researches which are unfold within the institutional project “Substantiation of the Trade and Consumer Cooperatives modernization from the perspective of their implications in the sustainable socioeconomic development and consumer protection” (11.817.08.85A).

Cuvinte cheie: *impunere, presiune fiscală, regim fiscal, activitate, stimulare.*

La etapa actuală, domeniului fiscal în Republica Moldova îi revine un loc important în strategia asigurării creșterii economice durabile a statului. Reforma fiscală, care a început odată cu trecerea la relații de piață până în prezent, a avut ca scop adaptarea sistemului de impunere la direcțiile strategice de dezvoltare, dar a fost influențată de procesele social-economice care totalmente nu corespundeau cerințelor și a agravat condițiile de creștere economică, ceea ce impune o remediere a situației prin executarea unor schimbări în cadrul sistemului fiscal.

Este important de a evidenția direcțiile creșterii economice, ce se desfășoară sub influența mecanismului fiscal: dezvoltarea ramurilor prioritare de producție și progresul tehnico-științific; crearea condițiilor favorabile pentru activitatea de antreprenariat; înlăturarea declinurilor ciclice și stimularea creșterii producției; reglementarea relațiilor economice și comerciale externe, creșterea competitivității producătorilor autohtoni.

Ținând cont de experiența mondială, în vederea asigurării stabilității și dezvoltării statului, considerăm binevenită, organizarea unui sistem optim de funcționare a sistemului fiscal autohton. Specificul dezvoltării economiei naționale condiționează necesitatea formării unui sistem de relații fiscale, care trebuie să corespundă atât condițiilor actuale de evoluare a statului, cât și practicii mondiale.

Întru realizarea obiectivelor aferente sistemului fiscal se solicită aplicarea unor măsuri, printre care: diminuarea treptată a presiunii fiscale până la așa nivel ce ar permite o creștere economică durabilă; majorarea investițiilor; armonizarea presiunii fiscale în toate sectoarele economiei naționale; uniformizarea sistemului fiscal, în paralel cu simplificarea procedurii de percepere a impozitelor etc.

Asigurarea veniturilor statale reprezintă numai o parte din sarcini, ce trebuie să fie soluționate prin intermediul fiscului, întrucât rezolvând aceste probleme el, prin acțiunile sale, nu trebuie să afecteze posibilitatea extinderii activității de antreprenariat și să asigure echitatea socială la impunerea contribuabililor.

Din acest punct de vedere, o importanță deosebită revine întrebărilor, ce țin de stabilirea căilor de diminuare a obligațiilor fiscale. Merită să reținem că, micșorarea plăților fiscale poate fi realizată prin diverse căi, care în dependență de caracterul acțiunilor plătitorului, pot fi: evaziune fiscală (tax evasion), eschivare de la plata impozitelor (tax avoidance) și planificarea fiscală (tax planning).

Presiunea fiscală, având o legătură coerentă cu componența și structura sistemului fiscal, poate fi caracterizată, în sensul strict al cuvântului, ca totalitatea resurselor financiare ce se percep în buget în calitate de plăți fiscale, în conformitate cu legislația în vigoare. În sens larg, această categorie se apreciază ca resurse financiare, ce pot fi acumulate la buget prin intermediul fiscalului.

Privind elaborarea unei politici fiscale oportune, în diferite țări și perioade, existau diverse viziuni privind nivelul presiunii fiscale. În scopul asigurării creșterii economice o mare majoritate de savanți, denotă necesitatea diminuării cotelor de impunere. Adepții acestui curent marchează, că depășirea limitelor maxime a poverii fiscale va stopa dezvoltarea economică, iar reducerea – va contribui la dezvoltarea interesului de efectuare a activității de antreprenariat, ceea ce va asigura creșterea economică și sporirea mărimii prelevărilor fiscale. Importanța problemei ține de capacitatea cunoașterii limitei nivelului poverii fiscale, pentru a nu o depăși, întrucât, atât din punct de vedere al contribuabilului, cât și al statului, noțiunea de nivel optim de impunere, reprezintă o mărime greu de cuantificat.

Este dificil de a dezvolta o concepție adecvată cu privire la existența unui prag maxim, fiindcă povara fiscală diferă în dependență de circumstanțe economice, politice, psihologice și nu de un concept obiectiv. Din această cauză, una dintre condițiile de bază ale consolidării economiei constă în determinarea nivelului optim al presiunii fiscale, care ar favoriza activitatea întreprinderii și care, în vederea asigurării creșterii economice, ar fixa diferite regimuri fiscale.

Este cunoscut adevărul că, deocamdată între savanții nu există o opinie unică, privind lista impozitelor care trebuie să fie luate în considerație la determinarea indicatorului presiunea fiscală. Contradicțiile țin de posibilitatea includerii în calcul a impozitului pe venit a persoanelor fizice. Unii savanți marchează că, în calculul poverii fiscale, trebuie să fie incluse toate categoriile de impozite și prelevări fiscale, inclusiv și impozitul pe venit al persoanelor fizice. Cea de a doua grupă, fiind pe poziții opuse, specifică că acesta nu poate fi inclus în calcul, întrucât constituie partea componentă a poverii fiscale a fiecărui muncitor, iar mărimea lui nu influențează nivelul de preț și nu reduce cererea de consum. A treia grupă consideră oportun de a exclude din calculul poverii fiscale impozitele indirecte, argumentând că acestea ca parte componentă a prețului și se achită de consumator.

Examinarea domeniului financiar din străinătate demonstrează că nu se asigură creșterea economică durabilă la o presiune fiscală mare, iar întru stimularea obținerii unor rezultate pozitive, statul urmează să implementeze regimuri fiscale speciale, concomitent fortificând activitatea și responsabilitatea contribuabililor.

Nivelul optim al impunerii exprimă valoarea maximală a veniturilor fiscale ce pot fi prelevate la buget și care, până la un anumit punct, are funcție crescătoare în raport cu rata poverii fiscale, după care scade. Din această cauză, este necesar de a cunoaște limita prelevărilor fiscale, deoarece sporirea nivelului de impunere dincolo de pragul considerat ca admisibil, are așa urmări ca: încetinirea activității de antreprenariat; reducerea competitivității; scăderea capacității de economisire și investire; deprimarea activităților producătoare de venit și asumare a riscurilor; etc.

Astăzi există o suită de concepte privind estimarea mărimii de povară fiscală. Unii autori propun estimarea acestuia drept raport dintre suma percepută sub formă de impozite pe parcursul unei perioade, față de suma veniturilor contribuabilului, în

perioada dată. O altă grupă afirmă că, aceasta se stabilește prin volumul plăților obligatorii sub formă de impozite și taxe, ce se percep de la persoanele fizice și juridice. Dar, acest concept este eronat, întrucât nu prevede compararea impozitelor cu o bază fixată, ceea ce perechitează stabilirea nivelului real al impunerii. Este interesantă viziunea potrivit căreia, estimarea mărimii poverii fiscale, ține de rezultatul raportului dintre diferența valorii adăugate și a componentelor acesteia, succedată de diminuarea impozitelor la mărirea valorii adăugate.

E cunoscut faptul că, obiectivul principal al activității întreprinderii constă în maximizarea rezultatelor financiare. Atingerea acestui scop, impune căutarea celor mai avantajoase metode de reducere a obligațiilor fiscale, care cu diferit grad de precizie, pot fi folosite întru evaluarea nivelului presiunii fiscale. Cunoașterea temeinică a acestei mărimi ar permite de a prognoza cu exactitate suma încasărilor fiscale și, respectiv, profitul ce va rămâne la dispoziția antreprenorului.

Vom consemna că impactul fiscalității asupra performanțelor financiare poate fi stabilit ca raport dintre mărirea încasărilor fiscale față de profit. Concomitent, în scopul examinării eficienței politicii fiscale a întreprinderii, este util de a folosi indicatorii, prin care se stabilește mărirea prelevărilor fiscale aferente diferitor categorii de impozite și totalitatea de variante de optimizare a plăților fiscale.

Astfel, se estimează obligațiunile percepute din venit, cele incluse în costuri și cele aferente altor obiecte ale impunerii. Nivelul obligațiilor fiscale percepute din venit, care cuprind așa categorii de impozite ca TVA, accize, taxa vamală, se calculează prin coraportul mărimii impozitelor achitate față de volumul de vânzări sau față de valuta bilanțului. Din punct de vedere al conținutului raportul prelevărilor fiscale la valuta bilanțului caracterizează cota acestora față de valoarea patrimoniului. În mod similar, se stabilește interconexiunea dintre rata impozitelor față de costul producției, întrucât ea, în mod direct, afectează mărirea profitului, precum și problema evaluării mărimii obligațiilor fiscale care se percep din contul rezultatelor financiare, deoarece acest indicator permite de a determina impactul impozitului pe imobil asupra mărimii profitului.

Dar, acești indicatori nu sunt decisivi și nu pot reflecta impactul plăților fiscale asupra stării financiare a structurilor de antreprenoriat. Din acest motiv, este necesară o coordonare a volumului de impozite percepute în buget și activitatea economică. Prezintă interes și conceptul comparării sumei plăților fiscale, cu excepția impozitelor indirecte achitate, cu profitul din comercializarea producției.

Sistemul de obiective al evaluării eficienței politicii fiscale a întreprinderii, se reflectă prin așa indicatori ca: coeficientul impunerii volumului de vânzări; coeficientul impunerii valorii adăugate; coeficientul impunerii venitului, cheltuielilor și profitului operațional; coeficientul impunerii profitului net; coeficientul eficienței impunerii; coeficientul eficienței aplicării facilităților fiscale; rata minimă a prelevărilor fiscale în valoarea adăugată; ritmul diminuării cotei obligațiilor fiscale; coraportul dintre costurile fiscale variabile și cele permanente; nivelul minim al activelor bănești, ce permit de a asigura solvabilitatea fiscală curentă; nivelul maximal al riscurilor fiscale etc.

Analiza componenței prelevărilor fiscale, având ca obiectiv stabilirea cotei fiecărui tip de impozit față de volumul total al diferitor categorii de surse, presupune divizarea totalității de impozite în grupe conform tipului lor, după care, pentru fiecare categorie a bazei fiscale, se calculează cotele medii ponderate a impunerii din contul diferitor surse de plată. Pentru calcularea lor se utilizează indicatorii veniturilor operaționale globale și suma prelevărilor fiscale în perioada planificată estimată în conformitate cu baza corespunzătoare de impunere.

Mărirea medie ponderată a cotei impunerii aferentă veniturilor operaționale,

cheltuielilor, profitului operațional, profitului net apreciată față de tipurile de impozite se calculează prin raportul dintre suma prelevărilor fiscale din contul surselor corespunzătoare și suma surselor de plată aferente fiecărei categorii de impozit. La stabilirea poverii fiscale, practica economică, impune studiul judicios al modului de corelare dintre diferite categorii de impozite, întrucât în procesul de estimare a poverii fiscale utilizarea metodei multiplicative de calcul este destul de dificilă.

Nu poate fi trecută cu vederea nici problema estimării poverii fiscale din punct de vedere al momentului determinării sumei de încasări. Conform Codului Fiscal al Republicii Moldova art. 44, al. 3, persoanele juridice la calcularea impozitului pe venit utilizează metoda calculelor, conform căreia venitul este raportat în anul fiscal în care a fost câștigat, iar deducerea se racordează în anul fiscal, în care au fost calculate sau au fost suportate cheltuielile ori au fost efectuate alte plăți cu condiția că aceste cheltuieli și plăți nu trebuie raportate la un alt an fiscal în scopul reflectării corecte a venitului. Pornind de la aceste poziții, nivelul poverii fiscale a întreprinderilor nu poate fi comparat în timp, întrucât momentul vânzării este individual și nu depinde de activitatea economică a acesteia.

Deci, la stabilirea nivelului poverii fiscale ar fi mai util de a lua în considerație plățile fiscale, calculate ținând cont de momentul expedierii producției, ceea ce va permite de a asigura comparabilitatea indicatorului dat, atât din punct de vedere al perioadei calculării, cât și a spațiului. Dar, în practică, apare problema stabilirii componenței impozitelor incluse în categoria povara fiscală; alegerii bazei de comparație; estimarea plafonului poverii fiscale etc.

Practica mondială arată că în toate țările avansate estimarea sistemului fiscal se efectuează prin simplificarea mecanismului de impunere, reducerea numărului de impozite, micșorarea cotelor și extinderea bazei fiscale. Examinarea situației în domeniul economic din străinătate a dovedit că nu este posibilă o creștere economică cu o povară fiscală înaltă. Aceste două entități sunt incompatibile.

Pentru constituirea unui sistem economic, apt să medieze eficient interesele statului, întreprinderilor, organizațiilor și persoanelor fizice, este necesar de a rezolva două probleme de bază: reducerea poverii fiscale și simplificarea procedurii de percepere a impozitelor. Ca o modalitate de realizare a acestora menționăm folosirea mai largă a impozitului unic, promovată în unele țări din CSI, Ungaria, Polonia s.a. Acesta urmează a fi constituit din următoarele impozite: impozitul pe venit, pe imobil, pentru resurse naturale și plățile în Fondul Social. Practica demonstrează că implementarea acestuia a contribuit la diminuarea poverii fiscale.

În obiectivele politicii fiscale a Republicii Moldova, se propune introducerea impozitului unic pentru unele categorii de activități, printre care întreținere și repararea autovehiculelor, transporturi cu taxiuri, restaurante, baruri, activități de asistență stomatologică, coafură și alte activități de înfrumusețare care va cuprinde TVA, taxele locale, taxele pentru resursele naturale și taxele rutiere.

Argumentele în favoarea taxei unice reiese din aceea că, adoptarea ei va duce la simplificarea sistemului fiscal care va fi, astfel, mai ușor de administrat și înțeles. Deși impozitul unic este considerat de mulți un capriciu financiar, el rămâne o noțiune foarte complexă. Expresia a fost adesea folosită în sens de-a căuta o bază unică de impozitare, care să permită evitarea cumulării impozitelor care sporesc presiunea fiscală, dispersând efectele de sensibilitate și repartizând posibilitățile de fraudă fiscală. Evoluția impozitelor pe cifra de afaceri exprimă voință, pe de-o parte, de a suprima sau reduce mult impozitele directe care s-au multiplicat pe întreg parcursul sec. XIX, iar pe de altă parte, să-1 înlocuiască cu un impozit general pe consum. Cea mai mare parte dintre promotorii unui impozit unic mențin alături de acesta alte impozite anexe sau satelite. Fiscalitatea scandinavă, ca și cea americană se bazează, în mod esențial, pe o impozitare dominantă pe venit.

Printre criticile față de impozitul unic se află considerentul că principiul unicității nu este prin el însuși un avantaj. Impozitele pot fi în același timp multiple și simple, iar un impozit unic presupune o foarte mare complexitate. Dar, cele mai frecvente critici privesc problema ratei unui impozit, care, prin definiție este destinat să înlocuiască toate celelalte impozite, ceea ce implică alegerea unui nivel de impozitare foarte ridicat pentru garantarea unor încasări fiscale cel puțin egale cu cele procurate prin impozitele ce ar urma să fie înlocuite. Criticile formulate împotriva impozitului unic nu întrunesc totuși unanimitatea autorilor. Mulți dintre susținătorii impozitului unic înțeleg unicitatea mai mult ca un proces de simplificare a sistemelor fiscale sau de ușurare a presiunii fiscale.

Un model similar de impunere este utilizat în țară și în cazul funcționării pe baza licenței de întreprinzător. Conform legislației, deținătorii de patente achită doar taxa pentru patentă care cuprinde impozitul pe venit; impozitul pentru folosirea resurselor naturale, plățile destinate Fondului Social, nu sunt obligați să țină evidența contabilă conform SNC, trebuie să dispună de documente cu privire la proveniența mărfurilor și achitarea lor.

O altă problemă cu care se confruntă contribuabilii antreprenori individuali, ține de procedura de impunere a venitului, întrucât obligațiile fiscale ale cetățeanului, privind impozitul pe venit, aferente perioadei de gestiune, se calculează ținându-se cont de suma tuturor veniturilor obținute în perioada dată, inclusiv și impozitul pe venit, reținut la sursa de plată sau achitat individual. Dacă persoana fizică este patronul întreprinderii cu statut de persoană fizică, ea este obligată să completeze Declarația privind impozitul pe venit al persoanei, ce se ocupă cu activitatea de antreprenariat după forma tip VEN.

În afară de aceasta, persoana fizică în calitate de cetățean, în conformitate cu art.83 Cod Fiscal este obligată să prezinte Declarația privind impozitul pe venit al persoanei fizice după forma tip CET, însă nu conforme locul înregistrării întreprinderii. Astfel, asemenea prevederi legislative contravin principiului echității impunerii, întrucât veniturile persoanei fizice ca simplu cetățean și veniturile întreprinderii ce o gestionează această persoană fizică sunt impozitate de două ori.

Pentru lichidarea neajunsurilor date e nevoie de introducerea unui impozit integral, care ar include în sine toate categoriile de impozite și taxe. Ca obiect al impunerii, se propune venitul probabil al contribuabilului, calculat luându-se în considerație totalitatea facturilor. Concomitent, la stabilirea venitului se vor lua în calcul și datele medii statistice din domeniul respectiv de activitate.

În linii generale, pentru a găsi soluția armonizării relațiilor fiscale și sporiri încrederii contribuabililor în sistemul fiscal, deseori un rol decisiv îl are nu atât povara fiecărui impozit în parte, cât anume nivelul integral al poverii fiscale, orientat asupra contribuabilului încadrat în sistem. Anume astfel de caracteristici, de regulă, sunt puse la baza unei sau altei reforme fiscale, constituind în același timp și un criteriu de apreciere al atractivității și necesității acestora, pentru toți participanții la procesul de impunere. Deci, creșterea nivelului de impunere diminuează baza fiscală, afectând cointeresarea antreprenorilor în obținerea veniturilor, creșterea patrimoniului și provocă o reducere a prelevărilor fiscale.

Din acest motiv, un sistem fiscal trebuie să țină seama de impactul poverii fiscale asupra performanțelor financiare a întreprinderii, și totodată să fixeze categoriile de impozite și mărimea obligațiunilor fiscale, ce ar favoriza dezvoltarea economiei naționale.

În prezent, drept bază pentru argumentarea de către antreprenori a existenței poverii fiscale înalte, servește faptul că în țară sistemul fiscal include în sine o totalitate de categorii de impozite, inclusiv și mărimea absolută a cotelor stabilite pentru acestea.

În legătură cu nivelul redus de venituri, obținute de către contribuabili, orice scoatere a mijloacelor din circulație se asimilează de către agenții economici ca o lovitură asupra posibilităților dezvoltării întreprinderii.

Din aceste considerente, în țară este necesar de a estima indicatorii intensității impunerii contribuabililor. În paralel cu utilizarea impozitelor directe și indirecte, în unele țări este stipulat impozitul unic pe venit, introdus cu scopul de a simplifica evidența contabilă și minimiza povara fiscală ce afectează producătorii.

În Republica Moldova este elaborat un sistem fiscal, care se dorește de a fi performant. Acest sistem a propus spre realizare mecanisme care să asigure: tratamentul nediferențiat al întreprinderilor, indiferent de forma de proprietate; stimularea prin scutiri totale, parțiale sau reduceri la impozite; evitarea impunerii, de două sau mai multe ori a aceleași baze impozabile; reducerea sarcinilor fiscale; stabilirea unei sarcini fiscale "reale", prin actualizarea la inflație a elementelor luate în calculul profitului impozabil; descurajarea unor activități sau consumuri; aducerea la un nivel cât mai redus a evaziunii fiscale. Evitarea impunerii de două sau mai multe ori a aceleași baze impozabile este o preocupare care se manifestă, mai ales, la nivel internațional și rezolvarea ei este dată de încheierea de convenții bilaterale sau multilaterale de evitare a dublei impunerii sau a impunerii multiple. Trebuie marcată și preocuparea pentru evitarea impunerii multiple sau în cascadă pe plan intern.

La etapa actuală, Comisia Europeană intenționează să introducă, începând cu 2013, un sistem unic de impunere pentru întreprinderile care desfășoară activități în mai multe state membre UE. Măsura, cerută de Germania și Franța, are drept scop reducerea impactului negativ provocat de sistemele diferite de impozitare din cele 27 de state membre asupra întreprinderilor mici și mijlocii care activează sau care doresc să-și extindă activitatea pe piața unică. Un IMM care își desfășoară activitatea în două sau mai multe state comunitare va putea să completeze o declarație fiscală unică sau "consolidată" pentru toate veniturile obținute în UE.

Declarația fiscală unică nu atrage după sine și modificarea nivelurilor de impunere aplicabile în UE, menținându-și propriile cote de impozitare a venitului obținut de întreprinderi. Pentru calcularea taxelor, întreprinderile ar putea alege între a utiliza diferitele sisteme naționale de impozitare sau setul unic de reguli. Spre exemplu, o întreprindere care operează în patru țări din UE, dintre care în doar trei realizează profit, ar putea completa o singură declarație fiscală, în loc de patru și ar putea calcula un impozit unic. Din totalul profiturilor se scad pierderile și se utilizează noile norme fiscale comune pentru a calcula eventualele deduceri și exonerări. Ulterior, fiecare dintre cele patru țări ar primi impozite pentru o parte din venitul impozitabil, în baza cotelor naționale aplicabile. Totodată, în situația în care pierderile înregistrate în anumite state membre depășesc valoarea profiturilor raportate în celelalte state comunitare în care își desfășoară activitatea, societatea nu va mai fi nevoită să plătească impozit pe profitul realizat în țările din urmă.

Așadar, se poate conchide că, obiectivul principal al Republicii Moldova constă în promovarea unei economii avansate, ceea ce poate fi realizat dispunând de un sistem fiscal adecvat. Se știe că, trecerea sistemului economic la noi forme de relații, a conturat un șir de probleme, soluționarea cărora, în mod direct sau indirect, depind de desăvârșirea sistemului fiscal, iar amploarea bazei fiscale este condiționată de mărimea, numărul și eficiența activității întreprinderilor. Prin urmare, gândirea și elaborarea unui sistem fiscal eficient rămâne una din problemele-cheie în vederea obținerii unor schimbări rezultative în economie.

Este vădit faptul că, activitatea agenților economici este influențată de o schimbare a mediului de afaceri. Din acest motiv, reformele fiscale necesită să creeze condiții avantajoase pentru funcționarea lor. După cum se știe, având posibilități

financiare limitate, întreprinderile sunt impuse să examineze problemele ce țin de posibilitatea de a diminua obligațiunile fiscale și impactul acestora asupra rezultatelor financiare. Astfel, rezultatul favorabil de realizare a activității economice a întreprinderii este influențat de mai mulți factori, pe lângă aceasta un aport semnificativ îl are determinarea, calcularea și plata impozitelor și altor plăți în fondurile bugetare și extrabugetare.

Povara fiscală poate fi tratată drept un criteriu excelent al sistemului fiscal ca atare. Ea poate fi estimată prin diferite metode, printre care se impune cea de evaluare a poverii fiscale integrale. Pentru a găsi soluția armonizării relațiilor fiscale, în special pentru a spori încrederea contribuabililor în sistemul fiscal existent, deseori un rol decisiv îl are nu atât povara fiecărui impozit în parte, cât anume nivelul integral al poverii fiscale orientat asupra contribuabilului încadrat în sistem. Anume astfel de caracteristici, de regulă, sunt puse la baza unei sau altei reforme fiscale, constituind în același timp și un criteriu de apreciere a atractivității și necesității acestora, pentru toți participanții la procesul de impunere.

Referințe bibliografice

1. Codul Fiscal, Nr.1163-XIII din 24.04.1997. (Cu modificările ulterioare)
2. Armeanic A., Fiscalitatea în statele contemporane; Chișinău: CE USM, 2003.
3. Cioponea Mariana-Cristina, Veniturile și cheltuielile bugetare în contextul integrării europene, Ed. Fundației România de Mâine, București, 2004.
4. Moșteanu T., Cataramă D., Țățu L., Politici fiscale și bugetare europene, ediția a II-a, Editura Universitară, București, 2006
5. Țățu, L., Șerbănescu C., Cataramă D., Ștefan D., Nica A., Fiscalitate de la lege la practică, ediția a III-a, Editura Ch Beck, București, 2006

Lucrarea de față reprezintă unele rezultate ale cercetărilor ce se desfășoară în cadrul proiectului instituțional de cercetare științifică fundamentală și aplicativă „Fundamentarea modernizării comerțului și cooperăției de consum din perspectiva implicațiilor acestora asupra dezvoltării social-economice durabile și protecției consumatorilor”(cifra proiectului 11.817.08.85A).